

ARMOEDE

sparen voor armen
is gerechtigheid

Sparen voor armen
is gerechtigheid

geen liefdadigheid
geen vrijgevigheid

zij hebben recht
terug te ontvangen

wat hen ten onrechte
werd ontnomen

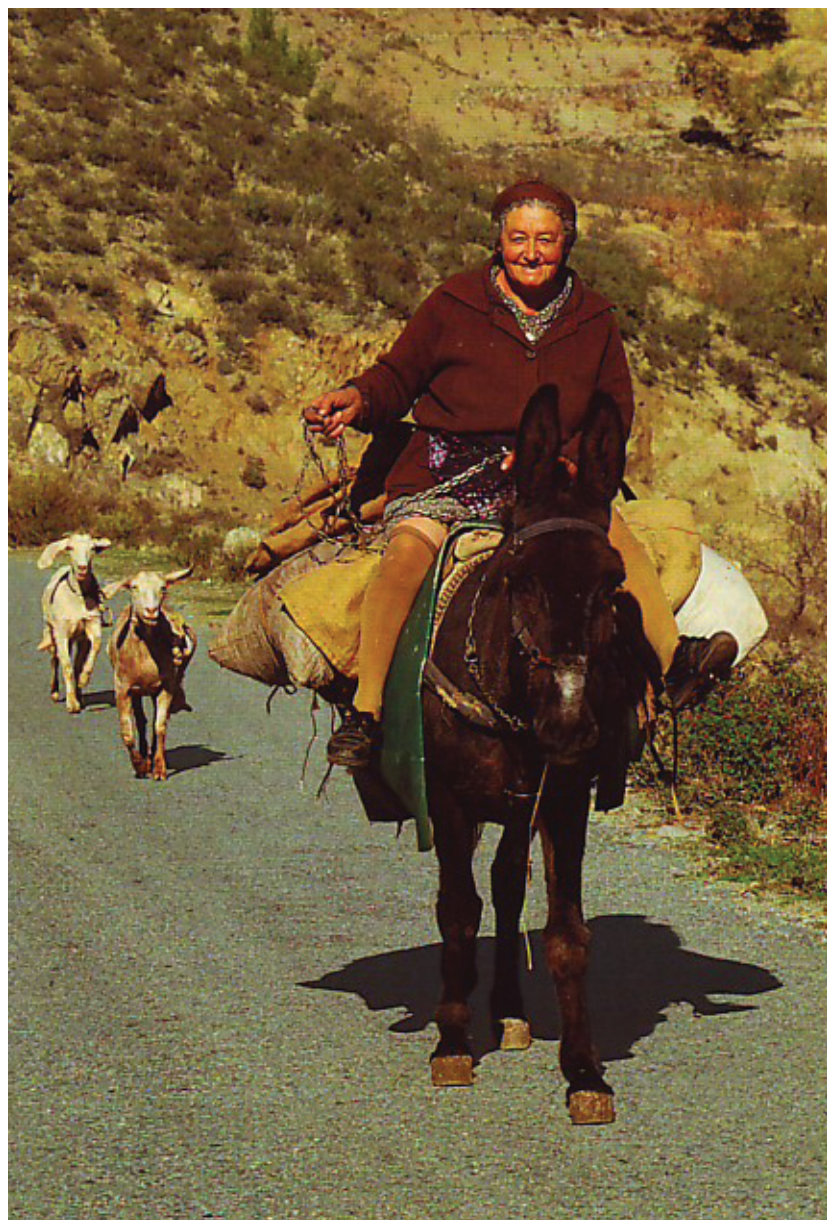

Armengod

die staat
aan de kant
van de armen
die staat
aan de kant
met de armen

wentel
de steen weg
voor het graf
van dode arbeid
waarin je
ligt begraven

kijk door
je tranen heen
zie je vrienden
opstandig
met je
mee-verrijzen

God van de armen

Armengod en arbeidersgod zijn twee Godsnamen, die door elkaar gebruikt kunnen worden. In het algemeen zijn armen arbeiders en arbeiders armen. Wat armoede in de mens tweegbrengt is verwoesting. Daarom is armoedebestrijding een wereldtaak van de mensheid.

Jezus koos voor de armen omdat zij gebrek moesten lijden, niet tot een volwaardig vreugdevol leven konden komen, het onrecht moesten dragen van de ongerechten.

Maar er was ook een 'natuurlijke' voorkeur voor de armen. Jezus was zelf een arme, was een van hen. Hij verheerlijkte de armoede niet, maar preeksde de armen. Armen en arbeiders zijn prijzenswaardig. Zij zijn de eersten die de armoede bestrijden. Zij vechten zich door beperkingen heen, weten het kleine naar waarde te schatten, slagen er in het hoofd boven water te houden. De rijkdom van de armen is hun kracht, hun moed, hun creativiteit. Tussen deze sterke, ondernemende mensen voelde Jezus zich thuis.

Armengod

Wat armen en arbeiders van het leven weten te maken, hoe zij ondanks alles recht blijven staan, dat zij in de liefde blijven is wonderbaarlijk. Daarin zijn zij heilig. Zij maken héél wat in de basis van hun leven gebroken is. Maar toch is armoede een verwoestende kracht waaraan velen bezwijken.

Armoede is veel meer dan gemis van rijkdom.

In de ogen van rijken is arm zijn een schande: vreemdelingenbuur, Zeemankinderen, opgehouden hand bij de sociale dienst. Bijstandsmoeder achter de naaimachine, eigen huisschilder zijn, deuk in de auto, niemand voor een druppende kraan. Armoede kost tijd. En armoede is achterstand: in het rood staan bij de bank, contrôle-formulieren voor bijzondere bijstand, krant samen met de burens, tweedehands wasmachine, kleren van de familie. Geen geld voor de Efteling of een appartementje aan zee tijdens de zomervakantie. En geen ponykamp voor een droom van een kind. Zou één keer in het leven die mooie winterbruine tint na een skivakantie niet fantastisch zijn? Maar toch blijft de arme in al zijn schoonheid het leven vieren. Steeds is er echter de vraag: moet dit altijd zo blijven duren?

Armoede is een systeem, een continu proces, een virus. Armoede betekent een voortdurende aanslag op het beste in jezelf, je mentaliteit, je positiviteit. Armen moeten veel meer humaniteit opbrengen dan rijken, meer innerlijke overtuiging, hoop en geloof. Is dit mogelijk, wanneer strukturen van vervreemding onontkoombaar je dagelijks welzijn bedreigen? Bijvoorbeeld als fabrieksarbeider, als arbeidster in een massa-industrie, waar de arbeidsdruk, de dodelijke eentonigheid, de leegte leiden tot een radicaal zelfverlies?

Arbeidersgod

Als er jaren dode arbeid over je heengegaan zijn, de dagelijkse erosie van al te grote materialiteit waaraan je ziel verslijt, weet je je als mens een verlorene.

De droom is vervlogen van een God van het universum, oceaan van licht achter miljoenen lichtjaren - God als een man die stormenderhand de chaos ordent, God als een vrouw die door een tedere aanraking de ziel der dingen raakt. Het goddelijk lieve, het juichende van de eeuwigheid, het oplichten van goddelijke en godinnige werkelijkheid in mensen, in gebeurtenissen, in jezelf... hoe diep ligt dit begraven in jou, in tallozen mét jou, die de onverlostheid van deze schepping moeten dragen.

De wereld van de arbeid, de wereld van de arbeid(st)er is een van de meest onverloste werkelijkheden. De arbeider is de slaaf van de samenleving waarin hij woont. Daarbij is het een schokkend feit, dat -terwijl God vertoeft aan de zijde van de armen- nergens minder van zijn daadwerkelijke aanwezigheid te bespeuren is dan juist daar. Arbeiders en armen zijn de verloren zonen en dochters van een verloren Vader. Voor hen is hij niet de God van de vreugde, van de liefde, de lichtende - maar de donkere God, de God van de wraak en misschien de uiteindelijke gerechtigheid.

In de kerken waar zij niet komen zou God moeten wonen - geestelijk feestelijk- in het gezelschap van de hogeren, hun meerderen die het maatschappelijk en economisch voor de wind gaat. De openbare vrienden van God... Maar de armen leven officieel gescheiden van God, omdat de kerken God gescheiden hebben van de armen en zwakkeren, de arbeiders en misdeelden. Er is geen arbeider die je gelooft, als je zegt: God staat aan jouw kant. De God van de rijken (als de enige ware God) is een heel andere God dan de God van de armen.

Wie is de God van de armen? En waar staat hij?

Dit is een vragen naar Gods ervaring van de werkelijkheid. Dat is een ontzaglijke vraag - een te grote vraag om door ons kleine mensen rechtstreeks gesteld te worden. Misschien is het bescheidener te vragen naar de ervaring van Jezus Christus en in hem Gods ervaring te verstaan. In hem stond God in ons midden, stond God aan de kant van de armen, stond God aan de kant. De wereld is een welvoorzene tafel, er wordt alleen niet eerlijk gedeeld. Ongelijk verdeeld is het voedsel, de arbeid, geld en goed. De gevestigde wanorde roept om orde. Onderdrukking en slavernij roepen om verlossing. Waarin bestaat nu die heel eigen onverlostheid van de arbeidende mens?

Ten diepste is het de onderworpenheid aan zinloze arbeid. Overal op de wereld zijn mensen bezig de meest monotone arbeid te verrichten - alleen zittend aan een tafeltje of in lange rijen naast elkaar aan de lopende band. Arbeid waaruit alle leven is weggehaald, omdat alle geestelijke dimensies ervan losgemaakt zijn. Dit vernietigt in de mens zijn geestelijke creativiteit: zijn beschouwend vermogen. Industrialisatie, zoals deze zich heeft kunnen ontwikkelen 'buiten de normen van de menswetenschappen, buiten ethiek en rechtsorde', is de grootste veroorzaker van menselijke ontwaarding in het industriële tijdperk. De mensheid is ten prooi gevallen aan het vrije spel van macht en kapitaal. De mens is in deze wereld niet veilig.

De onverlostheid van de arbeidende mens is velerlei: gevangenheid in de zinloosheid van de arbeid zelf, in een wereld van materiële leegte, in een economische afhankelijkheid, in structuren en machten. Deze vele vormen van gevangenheid beletten hem zich als een vrije mens te ontplooiën, zichzelf te realiseren, de hoogten en diepten van het leven te beleven. Onverlostheid wordt in de kerken veelal ethisch verstaan: het niet vrij zijn van persoonlijke zonden. Maar het grote kwaad, waardoor de mens wordt gemaakt tot een onverloste slaaf, is van structurele aard. Daarvan moet hij op de allereerste plaats worden verlost. Dan pas gaan de deuren open naar een diepere, innerlijke verlossing: een overstijgen van het persoonlijk zondig-zijn - een opstijgen naar God. Deze verlossing moeten kerken preken, maar meer nog in daden realiseren. Om de eindeloze tekens en signalen van God te kunnen opvangen, moeten eerst barricaden worden geruimd. Voor de arbeidende mens nu is zijn arbeid de grootste barricade.

De gesloten wei

Leven doe je uit levensbronnen. Maar hoe houd je het leven aan een uitgedroogde bron: arbeid die niet leeft en dus geen leven kan geven? De arbeid, die als menselijk gebeuren een levende werkelijkheid is, is hier geworden tot dode materie. Alles is zo ontzettend concreet, tastbaar, vlak. In de natuurlijke orde is materie nooit geïsoleerd, maar verbonden met geest. Het land van een boer is een levende werkelijkheid, is bezielde. Daarmee kan hij communiceren tijdens zijn werk. Arbeid waarvan alle menselijke gevoelens zijn losgekoppeld, is dood. En daarbij duizenden keren per dag dezelfde handelingen moeten verrichten, maakt de inertie totaal.

Wie zijn lieve levensdagen moet slijten in een wereld van materialiteit, verliest het vermogen in de diepte te schouwen, relaties uit te bouwen, de samenhang van de totale werkelijkheid te zien - in levens- en geloofsvragen door te dringen, het goddelijk mysterie te benaderen. De opsluiting van zijn geest en de afstomping van zijn zintuigen zijn de twee grote processen, die de kracht en het vuur uit de mens weghalen.

Waar de werkende mens zich in zijn arbeid niet meer kan herkennen, groeit hij los van zijn eigen handelen, ontstaat de scheiding tussen doen en zijn. Dit leidt tot verlies van zijn 'zelfbeeld': men weet op de duur niet meer wie men eigenlijk nog is. Men vervreemdt van zichzelf.

Waar de zich bewustwordende mens lege herhalingsarbeid moet verrichten, ervaart hij een grote zinloosheid. Zijn motivatie houdt op te bestaan, vanuit het innerlijke van de arbeid zelf bereikt hem geen enkel appèl. De lusteloosheid gaat aan hem kleven, een grauwsluiert van verveling bedekt ook zijn verdere bestaan. Hij kan zich slechts handhaven in onverschilligheid, die zich ook gaat uitstrekken over zijn leven, die zich ook uitbreidt naar waarden, mensen. Doordat hij bovendien voortdurend uit zijn levens-ritme gebracht wordt door een maximale taakstelling, neemt gejaagdheid en ongeduld bezit van hem. De rust om te luisteren, te denken, te lezen verdwijnt - en daarmee is de weg gebaad naar allerlei sociale verstoringen. Het meest onrechtvaardige en onverdraaglijke is daarbij, dat deze hardst werkende mens -man of vrouw, jongen of meisje- de minst loonwaardige wordt geacht.

Arbeider zijn geeft aan armoede een eigen lading: de armoede komt van twee kanten. Het is een noodlots-ervaring, te beseffen dat je zowel in de materiële als in de geestelijke zin aan de kant staat.

Kwaliteitsloze arbeid tast de kwaliteit van het leven aan.

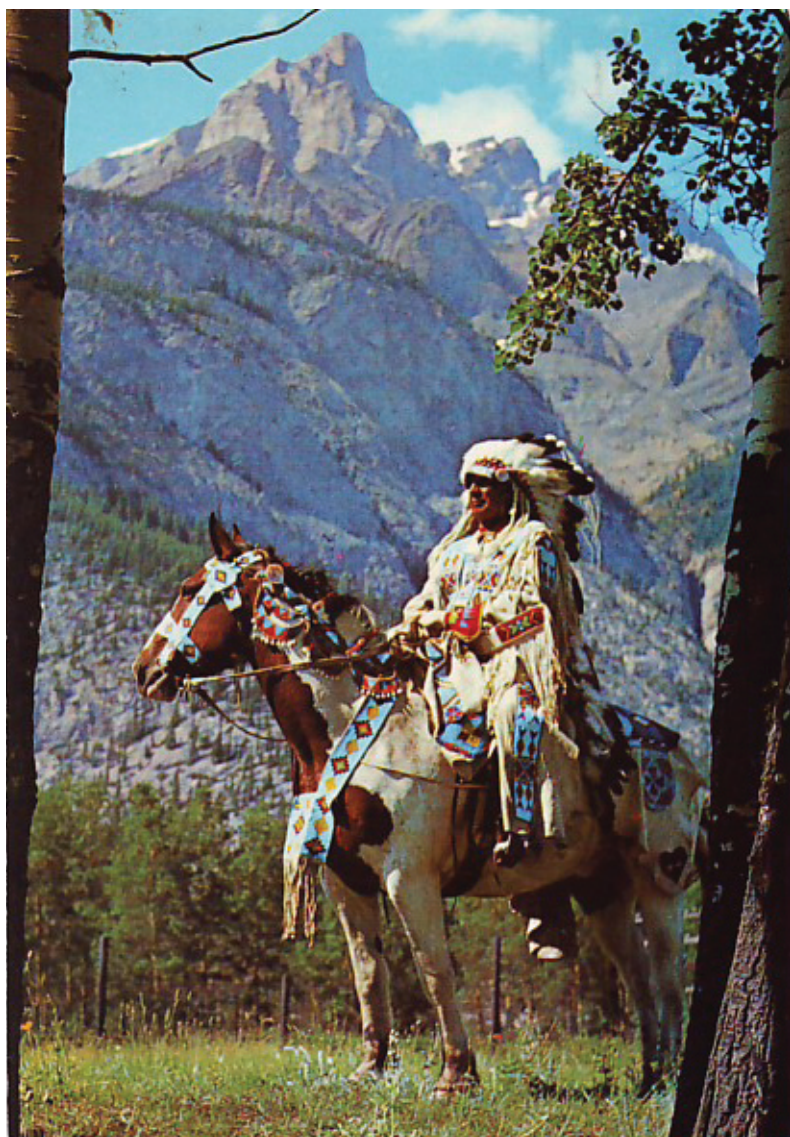
Het klimaat en de stemming van het persoonlijk leven worden hierdoor indringend bepaald: als tot mindere gemaakte word je allergisch voor alwat meer en machtiger is; het vijanddenken, dat zich in je ontwikkelt, richt zich uiteindelijk zelfs tegen God, die klaarblijkelijk de bondgenoot en partijgan-ger is van midden en meer, in woord en beeld hun 'soortelijk bezit'.

De kant van God

De God van de rijken -als drager van alle eigenschappen en voorrechten die bij de rijken te vinden zijn- is de algemeen erkende en verkondigde God: machtig als koning en heerser, rijk als bezitter van alles. De God die oordeelt en veroordeelt, als meerdere over minderen. Zo zijn de rijken - zo is hun God. En deze, hun God, is de enige en ware God.

De God van de armen, zoals deze in Jezus zich openbaarde, wordt stelselmatig verzwegen en buiten beeld gehouden: Hij die de zwakken verdedigt en de heersers aanklaagt, die de armen zaligprijst en de rijken met ondergang bedreigt.

Dit Godsbeeld heeft niet de verbeeldingskracht, waardoor de armen en zwakken intuïtief en spontaan weten en ervaren: niet in de paleizen maar in onze rijtjeshuizen woont God... onze God als de werkelijke en waarachtige God.

God is niet de God der armen 'om' hun armoede, maar omdat hij is waar recht is en afwezig is waar onrecht is. Aan de kant van de ontrechten staat God: om met hen onrecht te bestrijden. En dat staan mogen we heel praktisch en feitelijk verstaan.

Omdat de God der armen geen erkende God is -God niet herkend wordt aan de kant van de armen- zijn de armen, de arbeiders, gedoemd te leven in het 'goddeloze' - terwijl God in hun midden is en aan hun kant staat: hun God is. Dat is het meest verbazingwekkende: dat God zozeer in bezit genomen kan worden door een bepaalde groep, dat er vaste godsbeelden-afgodsbeelden kunnen worden opgericht waardoor God naar mensen toe wordt verduisterd.

Maar dan breekt er in onze tijd een majestueus scheppingsgebeuren door. God bevrijdt zich van wie hem gevangen namen, God is zichzelf van mensen aan het verlossen. Dat gebeurt heel de geschiedenis door - ook nu is die doorbraak zichtbaar. Het uittreden van God, die eeuwige exodus is in volle gang. Aan de ene kant zien we God machtiger dan ooit vooropgaan in de vrijheidsstrijd, een lichtweg gaan door onze tijd. Aan de andere kant zien we groeperingen (kerken) in eigen starheid verdorren, de Geest verliezen omdat Zij elders aan het werk is. God is zich aan het openbaren als de God van de armen.

Alleen in gerechtigheid is God vindbaar, ervaarbaar: slechts aan wie recht doet -en zijn ongerechtigheid betreurt- is God nabij.

De onderdrukker, de rijke die het goed heeft omdat een ander voor hem lijdt, zwoegt en in armoede leeft, ook hij gaat een kerk binnen op zoek naar God - zijn gezicht achter zijn handen verbergend om tot God in te keren. Als hij dan meent iets van God te ervaren -zonder iets te ervaren van een noodzaak tot levensvernieuwing en ommekeer-, ontwerpt hij op datzelfde moment zijn eigen God -de afgod- die met zijn leven instemt. Alleen in gerechtigheid is de God van gerechtigheid.

Merkwaardig dat een weelde-situatie (die dankbaar stemt ...) eerder de illusie oproept van Godsverbondenheid (en goddelijke gunst) dan een armoede-situatie. Erg tegenstrijdig is het, dat zij die onrecht ondergaan en leven in een onrecht-situatie, de ervaring niet hebben dat God aan hun kant staat... terwijl God heel nabij is.

Het ware gezicht van God laten zien, God bevrijden uit zijn tegenbeeld - aan de armen het evangelie verkondigen van Gods solidariteit met hen en hen de liefde binnenleiden van de God van de armen: dat is de Blijde Boodschap.

Arme God

God van liefde,
hoe lang kun jij
het uithouden,
hoe kun je
het verdragen
voor tallozen
een God te zijn
van wanhoop,
oorlog,
wraak?

God van trouw,
alleen de armen
hebben je nodig:
wie honger lijdt
je eigen brood -
wie is geslagen
je strelende hand -
wie wegzinkt
in verdriet,
je liefde.

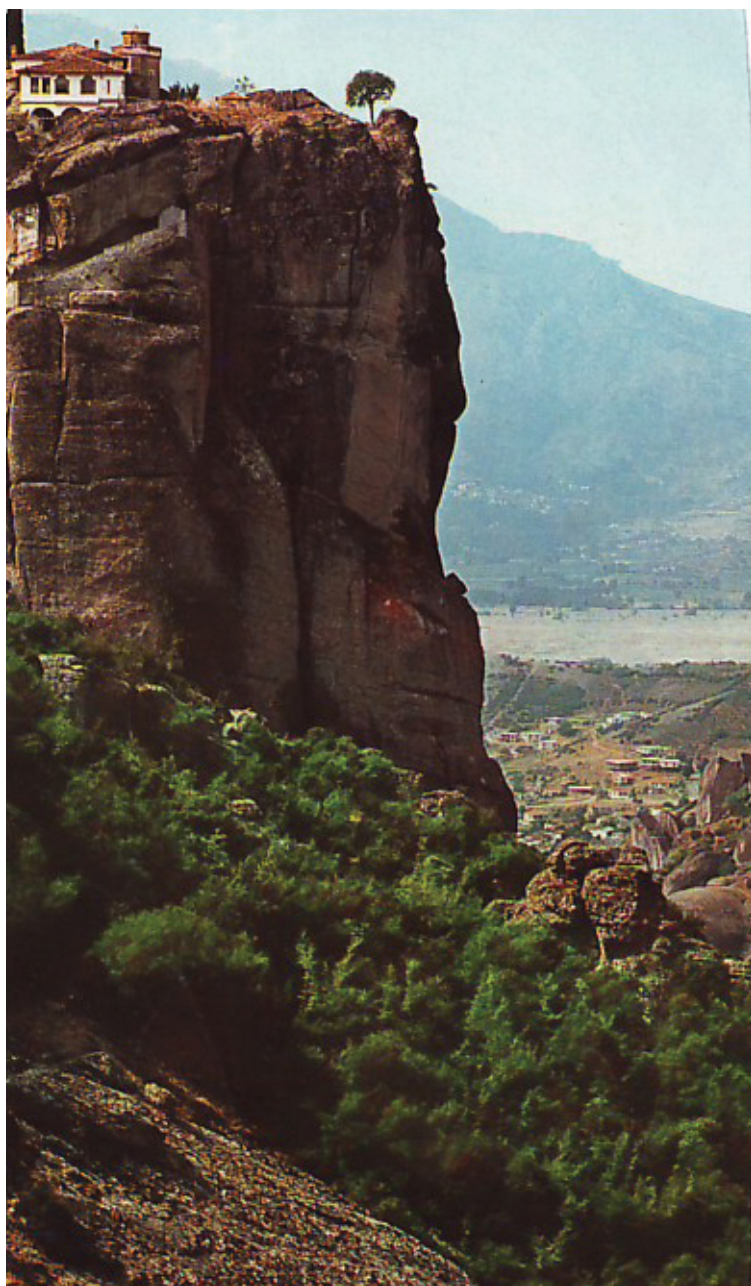
God van leven,
stoot omver
de wisseltafels
van de rijken.
Open huizen
van liefde
waar je vreugde
op hoort klinken:
mensen samen
in jouw naam.

Armzaligen

Hoe lang kan God
het uithouden
in zijn liefde,
hoe lang het verdragen
een God van de wanhoop te zijn,
de laatste redding of bevrijding,
of de God van de wraak?

De diepe onrecht-situatie,
dat Gods eigen mensen
Hem nimmer kunnen ervaren
in de liefde en de vreugde,
een verloren Vader te zijn
van verloren zonen en dochters,
schreeuwt om recht.

Gelijke hoogte

Als je arm bent
kijk dan niet op
tegen iemand
die rijk is.

Als je rijk bent
kijk dan niet neer
op iemand
die arm is.

Dan kan de ander
je recht
in de ogen
kijken.

Dan kun je de ander
recht
in de ogen
kijken.